

PJESNIKINJA ANA VIDOVIĆ (1799–1879)

Fedora Ferluga-Petronio

Pjesnikinja Ana Vidović zanimljiva je i neobična pojava hrvatskoga preporoda. Riječ je o pjesnikinji koja nije imala priliku steći redovitu humanističku naobrazbu, mada je pripadala građanskoj obitelji. Naime, u ono doba, kod žena, takva visoka naobrazba nije bila uobičajena. Usprkos tome, Ana Vidović se iskazala kao vrlo ambiciozna pjesnikinja koja nije bila svjesna svojih ograničenja ali je zbog čitava niza okolnosti naišla na odobravanje kako u obiteljskom krugu tako i od strane tadašnjih kritičara. Hrvatski su je preporoditelji zbog njezina rodoljublja veoma cijenili, ali su je isto tako brzo zaboravili, kada je prošla preporodna groznica.

Ana je Vidović pisala pjesme na hrvatskom i talijanskom jeziku. Rođena je 7. rujna 1799.¹ u Šibeniku kao kći Talijana iz Vicenze, francuskog oficira, doseljenog u Šibenik u Napoleonovo vrijeme, i majke Hrvatice iz Šibenika. Njezino djevojačko prezime bilo je Vusio. U kući je govorila talijanski i hrvatski. Udala se za Marka Antuna Vidovića (1795–1868) koji se također bavio pisanjem (pretežito na talijanskom), prevođenjem starih dubrovačkih pisaca (proslavio se prijevodom Gundulićeva *Osmana*, objavljenog u Zadru 1838.) i skupljanjem narodnih pjesama na što ga je potaknula sama supruga.

Zanimljiv je u tom smislu susret bračnog para Vidović s Tommaseom. Upoznali su se 25. listopada 1839. na parobrodu *Barun Stürmer* na putovanju iz

Korčule u Dubrovnik. O tom susretu proslavljeni književnik zapisat će u svom dnevniku: *Sento un dramma della Vusio, donna senza lettere, ma dotata del senso dell'armonia*², tako da je prof. Zorić u svojoj knjizi *Književni dodiri hrvatsko-talijanski* u kojoj posvećuje čitavo poglavlje Tommaseu i bračnom paru Vidović zaključio:

*Tommaseo je u glavnom točno ocijenio »ilirsku« pjesnikinju: bila je to osoba bez školske spreme (a to je značilo i bez onih temelja iz klasične književne kulture što su se mogli steći za studija »humaniteta«), no nadarena pjesničkim osjećajem i živom maštom.*³

Poslije ovog susreta Ana Vidović uputila je Tommaseu kraću prigodnu pjesmu na hrvatskom jeziku u nerimovanom desetercu pod naslovom *Gospodinu Niku Tommaseu*. Čini se da je bio to njezin prvi poznati pjesnički sastav. Ta pjesma s talijanskim prijevodom u prozi zajedno s drugom pjesmom na hrvatskom i dvjema pjesmama na talijanskom koje je Vidovićeva isto tako posvetila Tommaseu čuvaju se u firentinskoj Središnjoj nacionalnoj biblioteci u Tommaseovoj rukopisnoj ostavštini (sv. 144, br. 8). Sve te pjesme je nedavno objavio Mate Zorić u spomenutoj knjizi *Književni dodiri hrvatsko-talijanski*.⁴

I Tommaseo se također odužio Ani i Marku Antunu Vidoviću pjesničkim odgovorom koji je djelomično objavljen u knjizi *Scintille* (Venecija 1841).⁵ Taj je Tommaseov odgovor prožet toplom naklonošću prema skromnim dalmatinskim pjesnicima, što je gotovo iznimka ako usporedimo pjesnikove slične odgovore mnogim slavnim suvremenicima.

Susret Vidovićevih i Tommasea bio je svakako plodan, prožet preporoditeljskim idealom o potrebi pisanja na narodnom jeziku da bi se na taj način pisci približili hrvatskom puku. Tommaseo je preko Marka Antuna dobio Aninu zbirku narodnih pjesama iz Dalmacije koja je trebala pjesniku poslužiti za knjigu *Pjesme puka dalmatinskoga*.⁶

Dvije godine poslije tog romantičnog putovanja parobrodom, g. 1841, Ana Vidović objavljuje svoju prvu ljubavnu priču u stihovima: *Anka i Stanko ili Dubrava Mojanka*. Tekst je popraćen talijanskim prijevodom u prozi iz pera N. N. (vjerojatno njezina supruga) U tom kraćem epu, napisanom u desetercima, u stilu narodne poezije i pod utjecajem Kažotićeva romana iz plemićke sredine *Milienco e Dobrilla* (1833) prisutne su već sve odlike Vidovićkine poezije: ljubavna tematika, folklorna motivika, čitav niz napetih situacija, ali koje na kraju gube psihološku uvjerljivost, a nedostaje im lirskog naboja.

U *Anki i Stanku* prikazana je ljubav dvoje mladih koji se ne mogu uzeti jer djevojčin otac zbog stare obiteljske svađe ne da kćer nego je obeća drugome. Prije vjenčanja s drugim navali Stanko s otmičarima na svatove, rani ženika, ali ovaj probode Anku, a Stanko nakon toga umre od žalosti.

Unatoč jezičnim manjkavostima u hrvatskom tekstu (kriva upotreba padežnih nastavaka, kalkovi, nedosljedna upotreba talijanske grafije itd.), radi se možda o najboljem pjesmotvoru Ane Vidović, premda talijanski prijevod u prozi ne može prikazati folklorni svijet narodne poezije koji autorica dočarava posebnim stilemima na hrvatskom.

Pjesnikinja nastavlja sličnim tonom u sljedećoj dvojezičnoj zbirci *Pjesme / Poemetti*, objavljenoj u Zadru g. 1844. Dok je spjev *Anka i Stanko* napisan šibenskom ikavicom i talijanskom grafijom, *Pjesme* su pisane mješavinom štokavštine i čakavštine te Gajevim pravopisom. Hrvatskom rimovanom desetercu odgovara u talijanskom prijevodu nerimovani, a katkad i rimovani jedanaesterac. Radi se o četiri kraća spjeva srodnog sadržaja: *Alva i Alko ili stavnost u ljubavi (Alva ed Alko ossia la costanza in amore)*, *Harač prijateljstva (Il tributo dell'amicizia)*, *Prevara osvećena i dobrodetelj obdarena (L'inganno deluso e la virtù premiata)*, *Ljubav i nemilost (L'amore e la crudeltà)*.

Jezik talijanskog prijevoda ne nadmašuje tekstove ondašnjih talijanskih pjesnika diletanata. Očito je da je ovaj put Vidovićeva samostalno prevodila i da joj nedostaje muževa supervizija. Navest ćemo jedan primjer takvog nespretnog prijevoda na početku drugog paragrafa iz prvog pjevanja pjesme *Alva i Alko*. Hrvatski tekst glasi:

*Jedno jutro rano poranio
Kod prozora ter se usadio,
Obje ruke na persih savite,
Na lakatih verige dignute
I zamišljen beli danak gleda.*

a talijanski prijevod glasi:

*Una mattina sugli albori stando
Presso l'angusto finestrin le braccia
Ambe conserte al seno, e sulle braccia
La catena ravalta, e sollevata*

*Cupo pensava, e nel candido giorno
Le luci affiggeva.*⁷

Stječemo dojam da se pjesnikinja više formirala na libretima nego na književnim tekstovima.

Na talijanskom jeziku bolje su joj uspjele kratke lirske pjesme, kao npr. u zbirci *Mestizie e distrazioni* objavljene u Zadru g. 1846., iako i one zbog neizbrušena izraza zaostaju za književnim radovima njezinih suvremenika. Sastavljene su u kratkim stihovima (najčešće u šesticima i sedmercima), dosta slobodno povezanim u strofe. Većina je tih pjesama banalnog i stereotipnog sadržaja, tako da djeluju više kao literarni pokušaji i stihotvorske vježbe negoli poezija.

Navest ćemo jedan primjer kraće pjesme pod naslovom *Il vero amore*:

Allor che lungi sei
Te col pensier con l'alma
Anelo, e non ò calma
Temendoti infedel.

Ma poi che a me ritorni
Mi riede in cor la pace,
Ogni martir mio tace
Come se fossi in ciel.⁸

Razlikuje se od ostalih sastavaka pjesma posvećena preminuloj dvogodišnjoj kćerkici Mariji pod naslovom *A Maria* u kojoj se unatoč banalnim stihovima osjeća velika majčina bol.

Ana je Vidović inače objavljivala pjesme, većinom ljubavne, u preporodnim časopisima i kalendarima: u »Kolu«, »Zori dalmatinskoj«, »Glasniku dalmatinskom«, »Narodnom kalendaru« itd.

Na kraju se okušala, nadahnuta povijesno–legendarnim motivom o osnutku Rima što ga je našla u Müllerovoj *Storia universale*, g. 1847, također u junačkom spjevu u oktavama na talijanskom jeziku, *Romolo ossia la fondazione di Roma*, objavljenom u Zadru 1856. Najprije je objavila kraći pokušaj u oktavama *Alessandro presso l'Idaspe* 1847. u »Gazzetta di Zara«, melodramski napisanu

epizodu Makedončevih osvajanja u Aziji. Navest ćemo iz toga spjeva nekoliko stihova kao primjer njezine banalne verzifikacije koja se poslije nastavlja u *Romulu*:

*Infuria Poro; non perdiam gli istanti,
Sù via assaltate se mai prodi foste!
Dice, e dicendo l'elefante gira,
Intorno guata, e forza agli altri inspira.*

Poslije tog kraćeg pokušaja, devet je godina pisala i dotjerivala svoje najambicioznije ali na žalost i najneuspjelije djelo. Prijeporna je već sama dužina tog epskog spjeva u osamnaest pjevanja tj. 8800 jedanaesteraca. Nije slučajno da je sama autorica osjećala potrebu da poprati svoje djelo kraćim uvodom u kojem pokušava objasniti razloge koji su je naveli da napiše tako opsežna djela. Ali baš u tom uvodu Ana Vidović pokazuje nam se kao pretenciozna autorica koja je donekle svjesna poteškoća koje donosi takav golem rad ali ne odustaje i želi na svaki način realizirati svoje neskromne ambicije.

Nije čudno da je njezin spjev izazvao oštre kritike talijanskih kritičara. Posebno grubo je odjeknula recenzija u časopisu »Rivista veneta« 1856., koja djeluje više kao osobni napad na autoricu nego prava književna kritika. Na kraju članka autor je ocjenjuje kao zadnju među pjesnikinjama (»ultima fra le poetesse«).

Na takvu nekorektnu (iako do neke mjere opravdanu kritiku) odgovorio je Anin muž Marko Antun Vidović posebnom knjižicom, *Critica alla famosa critica stampata nel foglio n.° 25, in data 5 ottobre 1856 della Rivista veneta sul Poema Romolo, di Anna Vidović*, u kojoj najprije opisuje ženinu ponosnu reakciju na užasnu kritiku nekako u stilu Danteova stiha: *Ma non ti curar di lor, ma guarda e passa!*

Navest ću kao kuriozitet početak te obrane:

Mi sono trovato presente quando veniva consegnato alla signora Anna Vidović, il foglio n° 25 anno corrente della »Rivista Veneta«. – Visto l'articolo, che parla del suo poema Romolo lo lesse ad alta voce, e quantunque per verit-prodigamente caustico, atrabilare, insolente, e quindi compassionevolmente spiritoso, quantunque a bello studio irritativo pur vidi che né leggendo, né dopo letto la donna diè inizio veruno che dimostrasse ottenuto l'intento di ferirla

in core, ed adirlarla. Soltanto a tutta risposta, come se l'autore le fosse presente, dopo un sorriso, che parve accennasse a disdegnosa compassione recitò questa ottava del suo poema:

*E tu Palmira, con sul crin l'alloro
La dolce cetra farai risuonare,
Però rammenta che se tal tesoro
I vili ti vorranno un d' invidiare
Tu non devi curarli, il lucid'oro
Macchia non prende, seguita a cantare,
Canta spesso solinga al ciel rivolta
Che il cielo sol senza invidiare ascolta.*

Poscia narrando che Alfieri in un sonetto avendo consultato l'ombra di Dante se doveva rispondere a suoi critici, cioè se l'uomo che a eterna gloria aspiri

Contro invidia e vilt- dee prender l'armi

Dante gli rispose:

*Figlio i' le strinsi, e assai men duol ch'è diedi
Nome in tal guisa a gente tanto bassa
Da non pur calpestarsi co' miei piedi.
Se in me fidi il tuo sguardo a che si abbassa?
Va', tuona, vinci, e se fra piè ti vedi
Costor senza mirar sovr'essi passa.*

E chiuse la conversazione esprimendosi, guardando al foglio della »Rivista«; di simili critiche, e di cotali critici cos' va fatto.

La ò ammirata, ed anche applaudita, ma vi sono dei casi in cui, specialmente per vincoli sociali, e per magnanimi affetti altri deve parlare per quelle persone, che il loro sguardo su certi critici non devono »abbassare«; che vedendoseli fra i piedi, devono su costoro »senza mirar passare«, laonde a me, circa la »famosa critica«, a me la parola.

Zatim Vidović polemično odgovara na sve kritičarove navode redak po redak citirajući sve pohvale upućene ženi hrvatskih kritičara. Zadivljujuća je Vidovićeva

obrana s obzirom na to da se radi o rijetkom kritičarskom istupu u obranu vlastite supruge. Ali kao sam subjekt obrane nije mogao pružiti uvjerljive protuargumente, pa Vidović nije ni mogao otići dalje od vlastitih uvjerenja o nadarenosti svoje supruge. Na žalost, možemo samo konstatirati da je i on bio skroman književnik kada nije mogao objektivno procijeniti pjesničke sposobnosti svoje supruge.

Ana Vidović ostaje pojava, vezana za razdoblje hrvatskog preporoda. Usprkos prijepornim spisateljskim sposobnostima ostaje zabilježena po svom domoljublju i interesu za pučko pjesništvo i začudno velikom opusu na oba jezika te kao prva »ilirska« pjesnikinja u Dalmaciji.

BILJEŠKE

¹ Usp. D. ZEČEVIĆ, *Žensko pismo i pismo za ženu u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća* u »Kruh i ruže« 5–6 (1995/1996), str.20.

² Usp. M. ZORIĆ, *Književni dodiri hrvatsko–talijanski*, Književni krug, Split, 1992, str. 499.

³ Usp. op. cit., str. 500.

⁴ Usp. op. cit., str. 508–513.

⁵ Usp. op. cit., str. 417.

⁶ Usp. op. cit., str.

⁷ Usp. *Pjesme Ane Vidovićeve/Poemetti di Anna Vidović*, Zadar/Zara 1844, str. 12–13.

⁸ Usp. *Mestizie e distrazioni. Versi di Anna Vidovich*, Zara 1846, str. 21.